

ZLATOVLÁČKA

MOTÝL

Michaela Ella Hajduková

ZLATOVLÁKA

Copyright © Michaela Ella Hajduková 2019
Design © Motýľ design
Cover photo © Elisabeth Ansley / Trevillion Images
Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2019
www.vydavatelstvomotyl.sk
Vydanie prvé. Rok vydania 2019
Tlač: NIKARA, Krupina

ISBN: 978-80-8164-177-0

ZLATOVLÁKA

Michaela Ella Hajduková

VYDAVATELSTVO MOTÝL

„Podobne ako za dávnych dní bude i v nasledujúcom storočí našou úlohou obnoviť postavenie ľudí nordickej rasy ako vládnucej triedy a univerzálnej šľachty, ktorá ovládne svet.“

Heinrich Himmler v prejave k dôstojníkom SS,
Poznaň november 1943

„Je možné, že idea ‚čistej rasy‘ je mŕtva; azda pominulo i úsilie o vypestovanie plemena nadľudí. No predstava, že deti určitých ľudí sú väčším prínosom než potomkovia iných a že hneď ako sa naučíme manipulovať s génmi, budeme schopní vyriešiť celé spektrum problémov sužujúcich ľudstvo, je stále pevne zakorenená.“

Ruth Hubbardová a Elijah Wield v knihe
Odhaľovanie genetického mýtu, 1993

POĎAKOVANIE

Moja najväčšia vďaka patrí Lívii Kušnirákovej, ktorá skontrolovala rukopis po medicínskej stránke. Za zodpovedanie množstva psychologických a psychiatrických otázok ďakujem psychiatricke Erike Semančíkovej. A taktiež som vďačná aj Radke Dudkovej, ktorá prechádzala so mnou kapitolu po kapitole a pomáhala mi vychytávať muchy už počas tvorby rukopisu a tiež mi podala pomocnú ruku pri hľadaní historických prameňov.

Ďakujem aj Michaelae Illy – Zubovičovej za všetky dôležité historické informácie a potrebné detaily, ktoré bolo ťažké hľadať v knihách. Som vďačná aj Jane Turčíkovej za konzultácie k historickým informáciám v knihe.

Kniha *ZlatovláSSka* je mojou štvrtou knihou, ktorá sa odohráva počas druhej svetovej vojny. Keď som si už myslela, že dlhoročný záujem o túto stránku našich dejín spôsobí, že ma nemôže prekvapiť už nič, znova som sa presvedčila, že to tak nie je. Ešte stále ma dokáže prekvapiť množstvo zverstiev, ktoré sa páchali na ľuďoch, a zvlášť drzosť nacistov, a hlavne lekárov, ktorí už od vysokej školy vychovávali budúcich medikov v duchu nacionálnej ideológie. A hlavne k pocitu nadľudskosti. Tí, ktorí poznali Mengeleho, tvrdili, že to nebol sadizmus, čo ho viedol k pokusom, ale pocit moci a nadvlády nad ľuďmi. Nevyžíval sa v spôsobovaní utrpenia, vyžíval sa v pocite moci.

V tejto knihe som využila množstvo skutočných faktov, pokusov a informácií. Reálna je aj izraelská pieseň *Mishehu*, ktorú som využila v deji. Pieseň napísal izraelský spisovateľ Ehud Manor na pamiatku všetkých, ktorí zomreli počas holokaustu, a obetí teroristických útokov. Za pieseň získal Izraelskú cenu. V roku, keď som ju použila v deji, nebola ešte vytvorená a azda

mi to spisovateľ, ktorý už, žiaľ, nie je medzi živými, prepáči. Keď som ju počula prvýkrát, jej text i melódia mi vohnali slzy do očí. Do deja som ju zakomponovala len s tými najlepšími úmyslami. Ak by ste mali záujem vypočuť si niekoľko verzií tejto dojímavej piesne, stačí, ak vyhľadáte na YouTube slovo Mishehu.

Túto knihu venujem pani Edite Šalomonovej. Je mi veľkou ctou, že som sa s ňou mohla pred rokmi zoznámiť, že som pri nej mohla sedieť a počúvať jej príbeh, ktorý prežila v ťažkých časoch druhej svetovej vojny ako mladé dievča. Mala devätnásť rokov, keď ju deportovali z Košíc do Osvienčimu.

Toto stretnutie patrí k tým najsilnejším a najvýnimočnejším, aké som za celý svoj život zažila. Dodnes mám husiu kožu, keď si spomeniem na jej hlas a oči, keď mi rozprávala strašidelné zážitky, z ktorých niektoré som použila i v tejto knihe. Ako napríklad pitie dažďovej vody...

Pani Edita ešte stále žije, má deti i vnúčatá a bezodnú pamäť, vďaka ktorej si spomína na všetky hrôzy, ktoré musela prežiť. A keď sa jej niekto spýta, ako je možné, že prežila práve ona, len bezradne pokrčí plecami, zadíva sa kamsi do prázdna a v očiach sa jej zalesknú slzy.

PROLÓG

Osvienčim august 1943

Krystynino rozprávanie ma nedokázalo pripraviť na ten čudný kus sveta. Kus sveta ohraničený ostnatým drôtom. Padal súmrak, keď ma priviezli a na krajinu sa spúšťal tichý podvečerný dážď. Bolo tu desivé ticho a prázdno. Za oknami nízkych barakov som však podvedome tušila ľudí. Veľa ľudí.

„Tadiaľto, Fräulein,“ ukázal mi muž v uniforme, ktorý ma priviezol, ale musela som zastať. A videlo sa mi, že sa zastavil aj čas, keď som v daždi stála a dívala sa na otvorené okná jedného z barakov, kde do dažďa čneli ruky. Zachytávali vodu a pili ju. Srdce mi obalil mráz, nedokázala som odtrhnúť oči z tej zúfalej scény.

Medzitým sa rozpršalo ešte viac, ale nevnímala som dážď ani muža, ktorý ma chytil za rameno a donútil kráčať. Míňali sme tabuľu s čiernou lebkou a prekříženými hnatmi s nápisom *HALT! Stoj!* Moje oči pritiahli tehlové budovy. Osamelé, mĺkve, so zatvorenými oknami, ktoré chránili mreže. Muž sa ponáhľal, ale zmokli sme. Vplyvom tohto miesta a Krystyniných spomienok mi to bolo akosi ukradnuté.

Znova som musela zastať. Blížili sme sa k poschodovej tehlovej budove, ktorá mala okná na jednej stene zatĺčené doskami. Všetky. Pôsobilo to desivým dojmom, keď som si predstavila, že na druhú stranu neprenikne ani kúsok denného svetla. Muž ma potiahol netrpezlivejšie ďalej. Kráčali sme k jednej z budov, k malému úzkemu schodisku, kde sa vedľa dverí na stene nachádzalo číslo. Niekoľko čísel sme minuli. Tu stálo: Blok 30. Toto číslo svietilo i na lucerne vedľa dverí na každej sklenej stene.

Vtiahol ma na dlhú chodbu osvetlenú sliepňavými žiarovkami. Zápach. To bolo prvé, čo som si uvedomila. Nevedela som ho však identifikovať, jasne som v ňom však zacítila kovový odtieň. Krv. Svetlé steny a niekoľko dverí som si všimla až neskôr.

Muž kráčal ďalej a zaklopal na jedny z dverí. Vyšla sestra.

„Heil Hitler! Idem za doktorom Schumannom,“ povedal a ona si ma premerala.

„Ach, iste, vy budete Fräulein Schlosserová,“ slabo sa usmiala a ukázala vpred. „Podďte, očakáva vás.“

Vybrala sa prvá. Nasledovala som ju po chodbe, zatiaľ čo muž sa otočil a opustil blok. Odrazu celou budovou otriasol strašidelný výkrik. Výkrik krutej bolesti. Žena jačala tak, že ju bolo počuť cez steny a ja som zastala a strhla sa. Sestra však kráčala ďalej k otvoreným dverám vedúcim na schodisko. Pohla som sa a krik sa približoval. Schodisko viedlo na poschodie, kde boli ďalšie dvere označené číslami. Zamierila do jedných z nich a krik bol zrazu taký silný, že mi trhal uši.

Sestra vošla dnu. Nasledovala som ju a od tej chvíle sa môj život začal deliť na *pred týmto okamihom* a *po tomto okamihu*. V miestnosti boli tri lôžka a na každom ležala nahá žena. Jedna z nich mala prázdny pohľad a vyzerala mŕtva, druhá vzlykala a telo sa jej nekontrolovateľne triaslo, tretia jačala do vysilenia, kým doktor stál nad ňou s akýmisi dokumentmi v rukách. Všetky boli nahé, nohy mali uviazané od seba v kožených strmeňoch a masívne krváčali. Ruky mali takisto priviazané remencami. V miestnosti sa vznášal zápach zvratkov, krvi a hnisu. Ženy, vlastne len dievčatá, mali medzi nohami pluzgiere a popáleniny.

Toto všetko som si uvedomila asi v prvých troch sekundách, lebo potom som sa prudko obrátila k stene a ovracala ju. Doktor i sestra sa pohli ku mne, ale ja som nemala nad sebou kontrolu. Dávila som, dych sa mi zasekával, oči plnili slzami a vo chvíli, keď zo mňa šla už iba žľč, som zamdlela.

1. kapitola

Suonenjoki, Fínsko jeseň 1980

Postávala som na konci móla a dýchala svieži jesenný vzduch. Z jazera Kuvansi sa dvíhal ranný opar a ja som si musela priťahnuť vlnenú šatku bližšie k telu. Mala som však rada chlad, ktorý vial od vodnej hladiny. Na tomto mieste som strávila priveľa času hľadiac na jazero a lesy okolo neho a premýšľala som. Dýchala som vône popadaných listov, zeme i ľadovej vody v jazere.

Moje myšlienky sa však nikdy neupriamovali na to, čo dnes. Stála som bez pohybu, hoci som začala cítiť v nohách slabú bolesť. Akosi sa mi však nechcelo otočiť sa a vrátiť sa do tepla domu. A tak som tam stála až dovtedy, kým mi nohy takmer nevy povedali poslušnosť. Vzdychna som, poslednýkrát som prešla pohľadom po vodnej hladine a stromoch v diaľke, posledný raz mi spočinul zrak na bielej hmle, ticho sa vznášajúcej vyššie. Nemohla som čakať, kým sa celkom stratí.

Otočila som sa a pomalým krokom kráčala hore. Hnevala som sa sama na seba, lebo moja palička ostala za dverami. Nevedela som sa vyrovnáť s tým, že ju potrebujem, že už nemám toľko sily ako kedysi. Na konci móla som sa zachytila dreveného zábradlia a vykročila na schody. Vyjsť hore mi dnes trvalo omnoho dlhšie ako inokedy. Chodníčkom som rozvážnym krokom došla až na bielu verandu a posadila sa na modré vanúkuše na lavici. Moje telo si potrebovalo oddýchnuť. A moje oči sa nevedeli zmieriť s tým, že tento výhľad už nevidia. Cítila som, že je blízko, ale ešte nie je čas.

Sledovala som tichú prírodu okolo svojho domu. Vietor niesol listy zo stromov na zem, kde tvorili pestrý farebný koberec.

Vždy zasypali chodník okolo domu a ja som ich nikdy neodmietala. Milovala som ich hrejivé farby, hoci sa teplá jeseň v tejto časti sveta nikdy dlho neohriala. Moje úvahy preťalo zvonenie telefónu zvnútra, ale chvíľu trvalo, kým som sa pridržiajúc sa bielej opierky lavice postavila a posuvnými dverami sa dostala dovnútra.

Dnu bolo príjemne teplo, oheň v bielom kozube plápolal a ja som sa posadila rovno do zeleného ušiakového kresla k nemu. Siahla som na stolík po vyzváňajúcom telefóne.

Ohlásila som sa a mužský hlas ma potešil, ale neprekvapil. Nechcela som si priznať, že som sa na okamih zľakla, že to bude Britt-Marie.

„Niilo, chlapček, nemal si tu už náhodou byť?“ doberala som si so smiechom syna.

„Prepáč, mami, musel som odviezť Anni na krúžok, ale už som na ceste. O desať minút budem u teba.“

„To je v poriadku, čakám ťa.“

Rozlúčila som sa so synom a položila telefónne slúchadlo. Pohľadom som zavadila o veľkú koženú cestovnú tašku a tak veľmi som sa snažila nemyslieť na to, kam idem. Našťastie to však vytlačilo myšlienky na Britt-Marie, hoci sa mi stále chceli stočiť k nej. Bála som sa? To som nevedela ani sama. Nechcela som sa vracieť, netúžila som znova vidieť to miesto, ale... dala som sľub. A sľuby sa plnia.

Len čo Niilo zaparkoval pred domom, pozviechala som sa z kresla a zrazu sa cítila o niečo lepšie. Akoby sa mi ľahšie kráčalo. Možno mi len na poslednú chvíľu došlo, že to potrebujem. Zmieriť sa so spomienkami, s minulosťou. Náhle akoby som chcela byť čím skôr tam, rýchlym krokom som kráčala k dverám a odtiaľ k autu, kde už Niilo nakladal do kufra svoju batožinu.

„Pomaly, mama,“ smial sa a mne vždy nevdojak napadlo, že je priveľký. Priveľký, pridospeľý... bolo to dávno, keď bol dieťaťom.

„Najradšej by som bola už tam. Vieš, ako nerada cestujem. Tu mi je dobre. Hoci teraz...“ zarazila som sa a pichlo ma pri srdci. Nedokončila som vetu, ďalšie slová boli zbytočné. Posadila som sa na sedadlo spolujazdca a zabuchla dvere.

„Viem,“ povedal, keď si sadol vedľa mňa a naštartoval. „Chýba ti. Veď i nám. Neboj sa, bude to dobré. Uvidíš.“

Usmiala som sa na neho a pohladila ho po tvári. Nevedel. Nik nevedel. Iba ja. Keď sa auto pohlo, otočila som pohľad na dom. Náš útulný zelený domček s jedným poschodím, bielou verandou a bielymi drevenými vyrezávanými ornamentmi okolo okien. Nebudem plakať. Nemôžem. Už som sa v živote naplakala dosť. Privrela som oči a želala si, aby som ich mohla otvoriť až tam. Bolo to však nemožné, čakala nás cesta na letisko a odtiaľ... do Mníchova. V Nemecku som nebola takmer tridsať rokov. Nechcela som, nemohla sa vrátiť a konfrontovať sa s minulosťou. Lenže teraz musím. Kvôli nemu. I kvôli sebe. Očami som sa lúčila s domom, kde som bola roky šťastná, a pohľad som odtrhla až vtedy, keď sme zabočili na hlavnú cestu. Ostane v mojej mysli navždy, tak ako mnoho iných vecí. Smiech, hlasy, tváre, člny na vodnej hladine a jari, letá, jesene i prekrásne rozprávkové zimy. V týchto šťastných spomienkach som zotrvala celú cestu až do Nemecka.

Počasiu bolo pochmúrne, keď sme obaja stáli pred letiskovou halou a do mňa sa zadrapila smutná nálada. Smutná ako toto počasie. Niilo sa ujal organizácie a zistil, kedy nám odchádza zo stanice vlak do Wintershofu, malinkej dedinky v Bavorsku.

Na mesto padal drobný dážď, keď sa vlak pohol a ja som si nevdojak musela obzerať prostredie i ľudí. Ako veľa sa dokáže za dlhé roky zmeniť. Obrovitánske vlajky so svastikami, ktoré kedysi viali na každom rohu, patria už dejinám. Všetky pripomienky starého režimu boli preč, a predsa som mala v sebe akýsi zvláštny neopodstatnený strach, že sa odrazu preklenie časová hranica a ja to budem musieť prežiť znovu.

Uprela som pohľad do okna snažiac sa všetkou silou vyhodit' z hlavy zlé myšlienky. Privrela som oči a za viečkami sa mi v tme objavila jeho tvár. Musela som zovrieť pery, aby som nahlas nevzlykla. Pre spomienky roky nič neznamenajú, niektoré z nich ostávajú v nás, nevyblednuté, akoby to bolo iba včera, čo sme ich žili. Nechala som sa nimi uniesť a musela som zaspať, lebo som sa prebrala na to, ako sa ma Niilo pokúša zobudiť. Jeho tvár so svetlými vlasmi ma na okamih zmätie a chvíľu trvá, kým si uvedomím, že som vo vlaku, že sa píše iný rok a že obrázky v mojej mysli sú stále iba spomienkami.

Vystupujeme a musím zastať. Malá staničná budova je ozdobená nemeckou vlajkou. Vlajkou, ktorá patrí tomuto času, tomuto režimu, akoby som sa neustále potrebovala uisťovať. Mladé dievča vychádzajúce von podrží dvere, aby som mohla vojsť, a jeho pohľad sa na dlhšiu chvíľu zastaví na mojom synovi. Je to krásny muž, ale dievča má smolu. Štyri roky je šťastne ženatý s Kristiinou a majú dcérku Anni.

„Vládzeš, mama?“ preberie ma jeho starostlivý hlas. V rukách nesie našu batožinu a ja ho uistím, že mi nič nechýba. Privoláva teda taxík a povie adresu. Jeho nemčina nie je taká dobrá ako moja, stále má fínsky prízvuk a možno preto, lebo taxikár ho považuje za turistu, odváži sa pýtať sa.

„Chcete to kúpiť? Namojveru, minimálne dvadsať rokov tam nevškročila ľudská noha.“

Takmer tridsať, pomyslela som si, ale mlčala som. Dívala som sa von oknom a uvažovala, ako veľmi sa dedina zmenila. Bola väčšia, domy boli nové.

„Ešte neviem,“ počula som syna, ako sa pokúša vymotať z nechcenej konverzácie. „Najprv si to pozriem a potom uvidím. Vraj je to krásna stavba.“

„Hej. Je krásna. Počas vojny tam viali vlajky. Otec mi hovoril, že museli zásobovať lazaret, ktorý tam bol. Nosil im mlieko a chlieb od pekára, ktorý býval neďaleko nás. Každé ráno zapriahol Vinca, do voza naložil proviant a vyrazil. Keď som bol

decko, rozprával mi o tom veľaokrát. Bol som zvedavý, však ako iné chlapčiská. A poviem vám, po vojne sme niekoľkokrát naberali odvalu. Aj keď je to obohané múrom a strážené, chceli sme sa tam ísť pozrieť. Len čo sme sa však priblížili k domu, čosi treslo a my sme utekali ako splašené kurence,“ smial sa muž a poškrabal sa na neholenej tvári. „Odvtedy sa povráva, že tam straší. Tak sme tu.“

Nenáhľivo som vystúpila, kým Niilo platil a vyberal našu batožinu. Nešli sme veľmi dlho, usadlosť sa nachádzala kúsok za dedinou.

„Synček, počkaj chvíľu,“ zastavila som ho. „Chcem tam ísť sama. Mohol by ťa zaviezt' rovno do hotela a potom sa po mňa vrátiš.“

„Čože?“ neveriaco na mňa pozrel. „Vylúčené! Mama, nie je to rozumné. Nenechám ťa tu samu. Ktovie, v akom je to stave. Možno tam už býva zver.“

Otočil sa k taxikárovi a zaplatil mu. Rezignovala som a spolu sme vykročili k veľkej bráne. Z kabelky som vytiahla železný kľúč a vsunula ho do ozdobnej zámky. Šlo to ťažko, ale napokon so škripotom povolila. Tak ako i veľká železná brána, kým som ju otvárala dľaňou.

Vošla som dnu a nevdojak sa mi vybavila v hlave stará spomienka. Keď som sem prišla naposledy, bola hlboká noc. Mesiac bol v splne a v ten deň som poslednýkrát na dlhý čas videla slnko. Namiesto toho som však našla niečo iné. Pousmiala som sa a vošla ďalej. Popadané lístie zo stromov ukrylo chodník, ale ja som si spomínala, kadiaľ viedol. Rozľahlý kaštieľ presvital pomedzi stromy a mne sa vynárala jedna spomienka za druhou. Odrazu ich bolo priveľa a všetky chceli ku mne vystúpiť naraz. A potom ostala už iba jedna tvár. Moja milovaná tvár.

Zastala som pred schodiskom a pozrela sa na stavbu. Medzitým vyšlo podvečerné slnko a nesmým teplom zalialo priestranstvo pred zámočkom.

„Fíha, takže to je ono? Wow!“ vnímala som Niilov údiv a musela som sa pousmiať. Dáva sa na to ako architekt, kým ja... ja vidím čosi celkom iné.

„Mama, tamto je lavička. Ak veľmi chceš a potrebuješ, choď najskôr sama. Keby niečo, krič. Budem tu.“

Podišla som k nemu, kufor a svoju cestovnú tašku vyložil na lavičku. Objala som ho a on ma dlho držal v náručí.

„Aké s tým máš vlastne plány?“ opýtal sa konečne a ja som vedela, že mu tá otázka musí vŕtať v hlave už nejaký čas. Bolo pochopiteľné, že ho z povolanía zaujíma osud tohto architektonického skvostu, lebo pravdou bolo, že táto krásna stavba zo sedemnásteho storočia bola veľkým klenotom. V starých časoch žiarila napriek všetkému, čo sa tu udialo.

„Asi to nechám zbúrať,“ povedala som a on sa mi udivene pozrel do tváre.

„Zbúrať?! To by bola veľká škoda,“ vydesil sa.

„Škoda je dobrého človeka, synček. Tento dom si toho privedla pamätá. Predpokladám, že vnútri je stále všetko nacistické dedičstvo zo starých čias,“ usmiala som sa na neho a otočila sa k schodom.

„Mami, počkaj.“

Pomaly som sa otočila a Niilo ku mne pristúpil. „Kým si vo vlaku spala, volala Britt-Marie.“

Prudko som sa nadýchla a pokúšala sa zaplašiť slzy.

„Trápi sa. Veľmi sa trápi. Nechceš jej zavolať?“

Prehltla som slzy a zodvihla ruku k jeho tvári. „Synček, nemôžem. Povedala som jej všetko, čo som chcela. Viac nemám čo.“ Smutne som sa pousmiala a obrátila sa späť k domu. Myslel mi ako guľka prestrelil môj vlastný hlas. „Nikdy! Kým budem žiť! Len cez moju mŕtvolu!“ vlastný zúfalý hlas sa mi odrážal v ozvenách spomienok, v ktorých som kričala na dcéru, preto som radšej znova zodvihla oči k vile, aby som myslela na niečo iné. Pohla som sa a myseľ mi obostreli iné spomienky. Na Marianne. I na Brittu, po ktorej som dala dcére meno. Vzdychla

som ako človek, ktorý má priveľa spomienok, ktoré nostalgicky bolia.

Pod topánkami mi šušťali suché listy, keď som kráčala vyššie až k dverám. Vytiahla som ďalší kľúč a odomkla. Neobzrela som sa na Niila, vkročila som dnu.

Vzduch páchol stuchlinou, prachom, hnilobou, ale i cez to všetko sa mi stále predierali spomienky. Moje kroky viedli ďalej, nemala som strach, hoci mi srdce bilo prudšie. Drevenými kazetami obložená chodba s dávno vyhasnutými lampami ma viedla ďalej do okrúhlej vstupnej haly. Mramorová dlážka bola vykladaná krásnymi dlaždicami, ktoré tvorili pekné obrazce. Teraz sa však strácala pod kobercom prachu. Po pravej strane som otvorila veľké posuvné dvere a na okamih ma striaslo. Rady postelí lemovali obe steny vo veľkej tanečnej sále. Na zemi sa váľali v prachu popadané vyblednuté zástavy. Pokrčená svastika sa ako topiaci sa, ktorého nik nezachráni, vynárala z vrstvy prachu. Urobila som krok a na čosi som stúpila. Pod topánkou mi zaškrípalo rozbité sklo. Bol to obraz vodcu, ktorý musel kedysi visieť nad dverami. Čas ho však zhodil na zem a nechal utopiť sa v prachu. Ustúpila som a vrátila sa do predsieni na krásne zdobené schodisko z tmavého dreva. Schody vŕzgali, ale bola to kvalitná práca a ja som vedela, že vydržia moje kroky, lebo poschodie bolo to, čo ma zaujímalo, kam som mala namierené. Až celkom navrchu som si uvedomila, že som sa nedržala zábradlia. Moje kroky sa zrýchlili, keď som zbadala tie dvere. Zahryzla som si do pery, ale neudržala som slzy. Skotúľali sa mi po tvári a ja som nahlas vzlykla. Položila som ruku na kľučku a bez váhania otvorila dvere.

Jesenné slnko odhalilo zvířené zrnká prachu tancujúce v jeho lúčoch dopadajúcich na koberec. Kedysi bol zelený, so zlatým vzorom, pamätala som si to veľmi dobre. V ušiach mi vybuchla mätež dvoch hlasov, keď som vkročila do izby, ktorej kraľoval prach a pavučiny viseli z lustra cez krištáľové kvapky ako závoje. Plakala som, plakala som nad spomienkami, ktoré sa mi